

Piotr Suliga

Kielce miastem współczesnej rzeźby polskiej

Studia Muzealno-Historyczne 6, 217-240

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Suliga (Muzeum Historii Kielce)

Kielce miastem współczesnej rzeźby polskiej

Artykuł opowiada historię kieleckich rzeźb plenerowych, znajdujących się dziś w przestrzeni publicznej miasta. Jest też próbą zinventaryzowania wszystkich obiektów rzeźbiarskich od początku lat sześćdziesiątych XX w. do czasów współczesnych. Nasuwa się pytanie - dlaczego próba? Otóż nie są znani autorzy niektórych rzeźb, o wielu obiektach nie wiemy prawie nic lub znana jest tylko data ich powstania, a i to czasem jest rzeczą niepewną lub nie do końca wyjaśnioną. Wielu obiektów rzeźbiarskich już nie ma w krajobrazie miasta. Uległy zniszczeniu lub zostały przeniesione i ich los jest niezny. Niektóre zmieniły swoją pierwotną lokalizację. W czasach, kiedy powstawały – w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych – nie troszczono się o trwały zapis inwentaryzacyjny rzeźb zakupionych do eksponowania w przestrzeni miejskiej. Zachowały się wspomnienia o nich lub kilka fotografii dających świadectwo ich istnienia.

Artykuł dotyczy obiektów bardzo wyraźnie zauważalnych, tych mniej widocznych – ukrytych w zieleni miejskiej na skwerach i w parkach – a także rzeźb już nieistniejących. Pod uwagę wzięto prace wykonane na plenerach rzeźbiarskich w Orońsku, później w Kielcach. Rzeźby pomnikowe, które również wpisują się w pejzaż miasta, będące też rzeźbami plenerowymi, a także rzeźby sakralne, tablice pamiątkowe, portrety patronów, rzeźby architektoniczne, nie były wykonywane podczas plenerów i nie są – poza kilkoma wyjątkami – tematem tego artykułu.

Śmiało można stwierdzić, że ogromny wpływ na artystyczny wizerunek miasta miały zmiany w podziale administracyjnym Polski w 1975 r. Województwo kieleckie uległo przekształceniu, odłączony został Radom i utworzono województwo radomskie. Współpraca artystyczna między miastami została zahamowana.

Od czasów powojennych Kielce na tle innych miast wyróżniały się w promocji sztuki i kultury. Dowodem może być fakt, iż już w 1946 r. otwarto wystawę artystów kieleckich i radomskich „Polska 1939–1945”, prezentującą malarstwo, grafikę i rzeźbę o tematyce partyzanckiej i martyrologicznej. Wystawę zorganizowano z inicjatywy Wojewódzkiego Wydziału Kultury i Sztuki oraz Kieleckiego Związku Zawodowego Polskich Artystów Plastyków pod patronatem wojewody kieleckiego Eugeniusza Wiślicza-Iwańczyka. Prezentowano ją również we Wrocławiu, jako jedną z pierwszych tego typu na Ziemiach Odzyskanych, i drugą w Polsce po krakowskiej „Polonii”. Ważnym wydarzeniem było powstanie w Kielcach już 1945 r. Wojewódzkiej Szkoły Rzemiosł Artystycznych (późniejsze liceum plastyczne).

Dzięki inicjatywie nowego prezesa Adama Jerzego Półtawskiego w 1947 r. Związek Zawodowy Polskich Artystów Plastyków w Kielcach zintensyfikował działalność poprzez organizowanie wystaw i prelekcji w środowisku kieleckim, powołano sekcje związkowe. Do 1957 r. wielkich wydarzeń artystycznych nie było. Dopiero powstanie grupy artystycznej „Wiosna – 57” (grupa „W-57”) wniosło do środowiska kulturalnego miasta nieco świeżości. Mimo że grupa nie wypracowała własnego, charakterystycznego dla siebie stylu, organizowała dużo wystaw prezentujących plastykę Kielce i innych okręgów w salach Muzeum Świętokrzyskiego, ukazując różnorodność zagadnień plastycznych i stosunek autorów do rzeczywistości.

Na początku lat sześćdziesiątych liczba artystów należących do ZAP osiągnęła pułap pozwalający na założenie w 1962 r. Okręgu Kielecko–Radomskiego Związku Artystów Plastyków. Zaowocowało to m.in. wystawą „XX lat PRL w twórczości plastycznej”, otwartą w 1964 r. w salach Muzeum Miejskiego w Radomiu. W 1965 r. powołano kieleckie Biuro Wystaw Artystycznych, będące już niezależnym miejscem wystawowym, a jego dyrektorem został Bruno Kulczycki. Oprócz BWA prezentacją kieleckiej plastyki zajmował się Teatr Żeromskiego, gdzie pokazywała swe prace „Grupa Kielecka”, a także kieleckie kluby (Klub Dziennikarza, Klub Budowlanych, Klub „Mrówka”) i „Galeria E 7”¹.

W trudniejszej sytuacji wystawienniczej byli radomscy i kieleccy rzeźbiarze. Nie było miejsca do ekspozycji dużej rzeźby. Sytuacja uległa zmianie dopiero w 1964 r. Zarząd Główny Sekcji Rzeźby Związku Polskich Artystów Plastyków opracował program rozwoju rzeźby dla otwartej przestrzeni, który obejmował organizację podstaw technicznych, spotkania z przedstawicielami społeczeństwa oraz stworzenie warunków niezbędnych do właściwego przebiegu procesu twórczego, czyli odpowiednia przestrzeń i światło, kontakt z przyrodą i ocena dzieła poprzez dyskusje w gronie rzeźbiarzy i przedstawicieli innych dziedzin twórczych i społeczeństwa. Działaniu nadano nazwę „Spotkania rzeźbiarskie”. Pierwsze spotkania odbyły się w 1965 r. w Opolu przy okazji Ogólnopolskiej Wystawy Rzeźby Plenerowej oraz w Szydłowcu po wrześniowym wernisażu wystawy poplenerowej Orońsko '65. Prace wykonane zostały na terenie Kielecczyzny (Bolechowice, Szewce, Pińczów, Szydłowiec), a także na Dolnym Śląsku (Bolesławiec, Ziębice)². Orońsko stało się miejscem ekspozycji prac rzeźbiarskich wykonanych w trwałych materiałach. Wybrano je nie bez powodu. W niedużej miejscowości niedaleko Radomia, przy trasie E-7 w kilkuhektarowym parku, znajdowała się dawna posiadłość Józefa Brandta – polskiego malarza z przełomu XIX i XX w. Stworzył tam i prowadził szkołę malarstwa przez większość swego życia. Posiadłość doskonale nadawała się na bazę rzeźbiarską regionu, na spotkania, akcje plenerowe i ekspozycję rzeźby. Drugim istotnym czynnikiem decydującym o wyborze Orońska było bliskie sąsiedztwo Szydłowieckich Zakładów Kamienia Budowlanego (dzisiaj to Szydłowieckie Kopalnie Kamienia Budowlanego Sp. z o.o.), będących miejscem zaopatrzenia w materiał rzeźbiarski wysokiej jakości i sprzęt niezbędny do jego wydobycia i transportu, a także znajdujące się w pobliżu zakłady ceramiczne oraz korzystne centralne położenie Orońska.

Idea stworzenia ośrodka twórczego dla rzeźbiarzy miała swój początek w 1965 r. Inicjatorem był wojewódzki konserwator zabytków w Kielcach Andrzej Michałowski i sekretarz Wojewódzkiej Komisji Związków Zawodowych Krystyna Firmanty (jedna z organizatorek „Spotkań rzeźbiarskich '66”) oraz historyk sztuki Bruno Kulczycki – i jego żona – wnuczka Józefa Brandta (uratowali przed całkowitym zniszczeniem pałacyk w Orońsku i utworzyli Towarzystwo Przyjaciół Rzeźby, będące fundamentem późniejszego Centrum Rzeźby Polskiej). Od 1966 r. datują się działania związane z tworzeniem Ośrodka Pracy Twórczej Rzeźbiarzy³.

19 czerwca 1966 r. odbyło się w Kielcach plenarne posiedzenie sekcji rzeźby Zarządu Głównego ZPAP, z przedstawicielami m.in. z Warszawy, Gdańska, Łodzi, na temat potrzeby urządzania sympozjów, popularyzowania rzeźby w ośrodkach miejskich, urządzania wystaw ogólnopolskich, a przede wszystkim możliwości „uzupełnienia nowoczesnej architektury i zieleni miejskiej rzeźbą przestrzenną”. Plener rzeźbiarski na Kielecczyźnie miał zająć stałe miejsce w programie imprez kulturalnych⁴.

1 A. Zych, *Plastyka kielecka w latach 1945–1975*, „Przemiany” 1978, nr 1, s. 12.

2 *Orońsko. Katalog 1970–1972*, Kielce 1972.

3 „Przemiany” 1973, nr 6, s. 28.

4 „Słowo Ludu” 1966, nr 173, s. 2.

Do 1967 r. użytkownikiem zespołu orońskiego było Zjednoczenie Gospodarstw Rybackich. Przekazało ono ośrodek na cele rzeźbiarskie – prace remontowe i adaptacyjne mogły być realizowane. Powołanie Towarzystwa Przyjaciół Rzeźby w Orońsku w 1969 r. (4 maja odbyło się pierwsze spotkanie organizacyjne) było wynikiem kontynuacji działań mających na celu przystosowanie budynków dawnych stajni w parku na pracownie rzeźbiarskie. Plonem tych prac była plenerowa ekspozycja rzeźb w parku okalającym zabudowania w posiadłości Brandta. Wówczas użyto po raz pierwszy nazwy Ośrodek Pracy Twórczej Rzeźbiarzy w Orońsku. „Spotkania rzeźbiarskie” organizowane były corocznie, a zainicjowane przez Towarzystwo Przyjaciół Rzeźby od 1970 r. spotkania z udziałem Towarzystwa i Wojewódzkiej Komisji Związków Zawodowych, a także przewodniczących rad narodowych, prezesów spółdzielni mieszkaniowych i architektów miejskich, były wynikiem drugiego pleneru rzeźbiarskiego z 1969 r. – przygotowywanej przez trzy lata ekspozycji – i trzeciego pleneru „Orońsko 70”. Rzeźby będące owocem tych plenerów miały swoją stałą ekspozycję na terenie parku. Zasada, która przyświecała jej twórcom polegała na wyeliminowaniu elementów, które nosiły ślad świadomej działalności człowieka, utrudniających bezpośredni odbiór dzieła sztuki. Oroński park był w pełni naturalnym tworem, co ułatwiało bezpośredni kontakt z rzeźbą. Część rzeźb została wystawiona na sprzedaż. Pierwsze z nich zostały przeznaczone dla Szydłowca⁵, Mielca i Poznania.

W 1970 r. Orońsko stało się przedmiotem zainteresowania Zarządu Głównego ZPAP, co oznaczało także opiekę finansową nad ośrodkiem.

15 czerwca 1971 r. rozpoczął się w Orońsku międzynarodowy plener. Wzięli w nim udział rzeźbiarze z Polski, ZSRR, Belgii, Węgier, Jugosławii.⁶ Ośrodek zdobył uznanie w środowisku artystycznym i stał się wiodącym miejscem dla tego typu spotkań twórczych w skali całego kraju.

29 kwietnia 1975 r. Ośrodek Pracy Twórczej Rzeźbiarzy w Orońsku w wyniku porozumienia w sprawie formalnego przejęcia pomiędzy Zarządem Głównym Związku Polskich Artystów Plastyków i władzami województwa kieleckiego został przekazany w ręce ZPAP⁷. Wynikało to z nowego podziału administracyjnego Polski, który oficjalnie miał wejść w życie miesiąc później.

Kluczowym wydarzeniem w historii kieleckiej rzeźby plenerowej było zorganizowanie w 1966 r. Ogólnopolskiej Wystawy Rzeźby Plenerowej „Spotkania rzeźbiarskie '66”. Wystawę otwarto 26 października na zbroczu Wzgórza Zamkowego, gdzie w dawnym Pałacu Biskupim miało swoją siedzibę Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. Za projekt ekspozycji odpowiedzialny był przedstawiciel Zarządu Głównego ZPAP Władysław Frycz. Otwarcia wystawy dokonał kierownik Wydziału Kultury WRN Henryk Smalc i Jerzy Szmajdel – przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Obaj byli również w Komitecie Honorowym wystawy radomskiej z 1964 r. „XX lat PRL w twórczości plastycznej”. Złożyło się na nią ponad sto prac rzeźbiarskich – wynik pleneru rzeźbiarskiego w Orońsku, kamieniołomach „Bolechowice” i zakładach ceramicznych województwa kieleckiego („Marywil” w Suchedniowie i Ostrowieckie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych). W dniu otwarcia wystawy w Wojewódzkim Domu Kultury odbyło się spotkanie organizatorów z artystami, twórcami dzieł prezentowanych na Wzgórzu Zamkowym. Przyznano nagrody pieniężne i medale pamiątkowe⁸. Wystawa prezentowana była przez dwa miesiące, a większe prace pozostały w Kielcach przez następny rok.

5 *Orońsko '70*, „Przemiany” 1970, nr 2, s. 30.

6 „Przemiany” 1971, nr 8, s. 29.

7 Adam Zych, *60 lat plastyki kieleckiej*, Kielce 1981, s. 10.

8 „Słowo Ludu” 1966, nr 300, s. 1, 2.

W 1972 r. z inicjatywy prezesa Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej Zdzisława Kalemby z funduszu pochodzącego z nagrody na najpiękniejsze osiedle zakupiono pięć rzeźb z orońskich plenerów. Cel był jasny i czytelny: miały ozdabiać skwery i miejsca zieleni miejskiej, wpisywać się w krajobraz osiedli mieszkaniowych, popularyzować sztukę, a KSM miał sprawować patronat nad artystami, których rzeźbiarskie realizacje zamknięte były w ograniczonej przestrzeni orońskiego parku. Ta samodzielna inicjatywa Zarządu KSM w Kielcach znalazła uznanie środowiska artystycznego regionu, a także innych instytucji, nie tylko w Kielcach (Radom, Starachowice, Ostrowiec, Wałbrzych).⁹

Drugim po „Spotkaniach rzeźbiarskich 66” niezwykle ważnym wydarzeniem dla rozwoju rzeźby w Kielcach była realizacja programu „Kielce – miastem współczesnej rzeźby polskiej”. Miał on na celu organizowanie plenerów rzeźbiarskich, wystaw oraz zakupu rzeźb dla miasta – Kielce miały się stać galerią rzeźby plenerowej.

W 1973 r. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej zorganizowało w Orońsku plener, będący formą stypendium dla artystów rzeźbiarzy, którzy oprócz pomocy materialnej i zaopatrzenia w materiały rzeźbiarskie dostali gwarancje zakupu przez władze miejskie wykonanych prac. Był to pierwszy plener zorganizowany przez MRN w Kielcach w formie stypendium. Rozpoczął się 2 czerwca 1973 r. wraz z Międzynarodowym Plenerem Rzeźbiarskim otwierającym Orońskie Ogólnopolskie Plenery Rzeźbiarskie ‘73. Stypendystami byli rzeźbiarze kieleccy: Stefan Maj i Waław Stawecki oraz warszawscy: Janina Barcicka, Grażyna Roman, Henryk Wróblewski i Ryszard Wojciechowski.

W Klubie Dziennikarza w Kielcach nieco wcześniej, bo 20 maja, zorganizowano wystawę projektów rzeźbiarskich, które miały być realizowane w dużej skali z kamienia, by w październiku przyozdobić place i skwery w Kielcach. Wiceprzewodniczący Prezydium MRN Roman Wojtarowicz w wywiadzie do gazety: „Obecny rok jest premierą kieleckiego pleneru. Jeśli się uda – będziemy ze wszech miar starali się podtrzymać rozpoczętą akcję przez następne lata. Plener kielecki 1973 jest zaczątkiem działalności na rzecz podniesienia estetyki i humanizacji miasta. Wchodzimy w ostatni etap intensywnego rozwoju urbanistycznego i obecnie miasto jest wielkim placem budowy, jednak istnieją fragmenty na tyle uporządkowane, na których można już, a także przewidywać na przyszłość tworzenie form estetycznych wyższej jakości. Chodzi nam o to aby wytworzyć określone trwałe nawyki estetyczne, ale w oparciu o koncepcje urbanistyczne takie, aby wszelkie akcenty przestrzenne nie były przypadkowe”¹⁰.

24 listopada otwarto stałą wystawę rzeźby plenerowej, na której znalazły się prace artystów uczestniczących w programie stypendialnym – zostały zakupione, aby zdobić przestrzeń parkową w Kielcach. Wcześniej wystawa prezentowana była w Orońsku. W miastach Kieleccyzyny znajdowało się już trzydzieści jeden rzeźb.

W następnym roku zorganizowano drugi plener realizacyjny „Kielce 74” w Orońsku. Ponownie kilka dużych kamiennych rzeźb znalazło się w Kielcach.

W 1976 r. odbył się III Konkurs i Plener „Kielce 1976”, na którym pierwszą nagrodę otrzymał Gustaw Hadyna, drugą zaś Józef Opala. Zapoczątkowało to przyjaźń i wspólną drogę artystyczną obu artystów. Dla nich, wraz z trzecim – Jerzym Fronczykiem, Kielecka Fabryka Pomp ufundowała plener, jako wyróżnienie w konkursie na upamiętnienie 150. rocznicy śmierci Stanisława Staszica. Współpraca artystyczna Hadyna i Opali doprowadziła do ich wspólnej wystawy rzeźb plenerowych „Człowiek i Ziemia” w Warszawie w październiku 1977 r. i w Kielcach w 1978 r. We wrześniu 1980 r. do następnej ich wystawy dołączył Waław Stawecki, a w listopadzie w gmachu głównym Elektrowni „Połaniec” Hadyna i Opala wystawiali osiem rzeźb ceramicznych, z których

9 *Rzeźby wśród murów*, „Przemiany” 1972, nr 12, s. 31.

10 Piotr Wollenberg, *Zamierzenia czekają na aprobatę mieszkańców miasta*, „Słowo Ludu” 1973, nr 154, s. 3.

Henryk Burzec (Zakopane), „Macierzyństwo”, kamień, 1966 r., ul. Wesoła, pierwsza rzeźba plenerowa w Kielcach, ofiarowana przez autora podczas „Spotkań rzeźbiarskich 66”; wszystkie fot. współczesne P. Suliga

Fragment okładki miesięcznika „Przemiany” (nr 7 z 1974 r.) z fotografią, na której widoczna jest nieistniejąca rzeźba ceramiczna „Rodzina” przywieziona na osiedle „KSM” w 1972 r., wykonana przez Irenę Molin-Sowę w 1966 r. Rzeźba zdobyła złoty medal na I Ogólnopolskim Biennale Rzeźby Plenerowej w Bytomiu w 1969 r.

Stefan Maj (Kielce), „Macierzyństwo”, kamień, 1965 r., skwer na zbiegu ulic Zagórskiej i Źródłowej, rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r.

Anna Jung-Wojciechowska (Warszawa), „Kobieta z ptakiem”. kamień, 1969 r., skwer u zbiegu ulic Zagórskiej i Źródłowej, rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r.

Grażyna Roman (Warszawa), „Karolina”, kamień, 1969 r., skwer 50-lecia KSM, rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r.

Stanisław Kulon (Warszawa), „Kobieta z pół”, drewno, 1969 r., skwer 50-lecia KSM, rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r., jedyna w Kielcach rzeźba w drewnie

kilka zostało przez władze elektrowni zakupionych. Wcześniej, tj. w 1975 r., w Klubie Nauczyciela w Kielcach zorganizowano ich wystawę, wspólnie z warszawskim rzeźbiarzem Adamem Myjakiem, jako reprezentantów tzw. środowiska ćmielowskiego. Był to jednak pokaz kameralnej formy rzeźbiarskiej, lecz o istotnym znaczeniu dla środowiska kieleckich rzeźbiarzy: Opala i Hadyna właśnie zaczęli stawać się liderami nurtu ceramicznego w kieleckim środowisku rzeźbiarskim.

Trzecim wydarzeniem o kluczowym znaczeniu dla rozwoju Kieleckiej Galerii Rzeźby Plenerowej była budowa pomnika poświęconego „Bojownikom o Wyzwolenie Narodowe i Społeczne” na Kadzielni. W 1974 r. w dzisiejszym rezerwacie geologicznym „Wietrznia” zaprzestano produkcji wapna, wydobywania kamienia budowlanego i tłuczka drogowego. Zlikwidowano wygaszone wapienniki. Do 1976 r. była tam baza transportowa przejęta przez Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji. Na mocy umowy podpisanej z miejskim Wydziałem Kultury wykorzystano plac na Wietrzni do prac przy realizacji pomnika. W 1977 r. projekt autorstwa Stefana Maja był już zatwierdzony przez komisję przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. Jednocześnie w Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Miasta, kierowanym przez Ryszarda Miernika, zrodziła się koncepcja stworzenia na Wietrzni – w oparciu o dobre wzorce zapożyczone z Orońska – plenerowego warsztatu dla rzeźbiarzy. Rok później z osób towarzyszących pracom kamienniarstwu przy pomniku Czynu Wyzwoleńczego zaczęła się tam formować osada rzeźbiarska. Powołany przez miasto Ośrodek Pracy Twórczej „Wietrznia” miał stać się obok Orońska – a przy pomocy zakładów pracy jako mecenasów – znaczącym punktem na mapie artystycznej Polski. Wiosną 1979 r. rozpoczęto instalowanie pomnika na Kadzielni. Składał się on ze 111 elementów kamiennych, których realizacja odbywała się oprócz Wietrzni w kilku miejscach, m.in. na terenie kieleckiego Liceum Plastycznego i w nieużywanych halach produkcyjnych kieleckich zakładów przemysłowych. Zespołami zaangażowanymi w końcową obróbkę rzeźbiarską kierowali autor projektu Stefan Maj i rzeźbiarz, dawny dyrektor Liceum Plastycznego, Stefan Dulny.

W sierpniu odbył się pierwszy plener rzeźbiarski w OPT „Wietrznia”, na który zaproszono studentów III i IV roku Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Prace z tego pleneru nadal znajdują się w przestrzeni miejskiej.¹¹

Jednocześnie z rozwojem osady rzeźbiarskiej na Wietrzni rozwijał się OPT w Orońsku, który został przejęty pod bezpośredni zarząd Ministerstwa Kultury i Sztuki. W 1981 r. utworzono Muzeum – Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. Do 1985 r. trwały prace konserwatorskie przy dworze, kaplicy, wozowni, oranżerii i innych obiektach gospodarczych.

Kielecka „Wietrznia”, dla której powołano Radę Programową przy Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Kielcach, stała się drugim po Orońsku ośrodkiem rzeźbiarskim w Polsce. Organizowano plenery dla studentów warszawskiej ASP, dla profesjonalistów oraz dla rzeźbiarzy ludowych we współpracy z Urzędem Gminy w Zagnańsku. Przy pomocy „Chemaru”, Kieleckiej Fabryki Pomp i Spółdzielni Pracy „Rzemieślnik” przystosowano pomieszczenia na pracownie rzeźbiarskie, kuźnię, stolarnię, odlewnię, wyposażając je w niezbędny sprzęt. Piece ceramiczne niestety nie doczekały chwili, gdy miały być uruchomione. Nie doprowadzono energii elektrycznej o wysokiej mocy, więc zmarniały i nigdy nie zostały użyte.

Rada programowa miała pomysł na wykorzystanie ośrodka. Oprócz organizowania plenerów miał on służyć plastynom amatorom, majsterkowiczom i konserwatorom zabytków. Był pomysł na wytwarzanie pamiątek regionalnych i na usługi z dziedziny plastyki użytkowej¹². Pomysł ten nie został zrealizowany. Pozostano jednak przy

11 „Przemiany”, 1979, nr 9, s. 30.

12 *Wietrznia*, „Przemiany”, 1981, nr 6, s. 2.

Stefan Maj (Kielce), „Naszym Matkom”, kamień, 1973 r., róg ulic Gagarina i Krakowskiej, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73” (na zdjęciu – jej pierwsza lokalizacja przed WDK); fot. J. Kamoda

Janina Barcicka (Warszawa), „Przemijanie”, kamień, 1973 r., skwer Szarych Szeregów, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce ’73”

Ryszard Wojciechowski (Warszawa), „Przysięga Miłości”, kamień, 1973 r., ul. Staszica, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73”

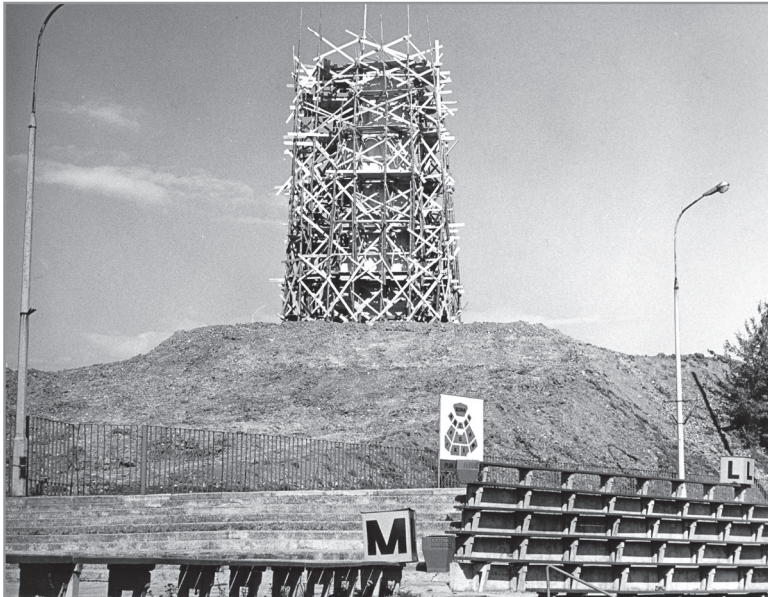
Wacław Stawecki (Kielce), „Etiuda”, kamień, 1973 r., Skwer Szarych Szeregów, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73”

Grażyna Roman (Warszawa), „Aurora”, kamień, 1973 r., park miejski, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73”

Henryk Wróblewski (Warszawa), „Echa Gór Świętokrzyskich”, kamień, 1973 r., Wzgórze Zamkowe, rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce ’73”

Pomnik Czynny Wyzwoleńczego na Kadzielni w trakcie realizacji, 1979 r.; fot. J. Piątek, z archiwum Stefana Maja

22 lipca 1979 r. odsłonięto pomnik na Kadzielni jako dominujący element obchodów trzydziestopięciolecia PRL; fot. Muzeum Historii Kielc

Władysław Klamerus, bez tytułu, (z lewej) i Stanisław Cukier, bez tytułu (z prawej), rzeźby z pleneru dla studentów warszawskiej ASP, 1979 r.

plenerach rzeźbiarskich, z których prace nadal były kupowane przez władze miejskie (do końca 1981 r. wykonano 12 rzeźb dla miasta). Podczas plenerów powstawały rzeźby monumentalne oraz kameralne, przeznaczone do wnętrz. Zwykle powstawało sześć do ośmiu prac, z czego dwie komisja typowała do zakupu. Pozostałe artyści sprzedawali na własną rękę lub zostawiali je na terenie ośrodka.¹³

Ponadto w OPT „Wietrznia” zrealizowano kilka rzeźb o charakterze pomnikowym, często wykonywanych w czasie trwania plenerów rzeźbiarskich: „Kopernik” (autor Stefan Maj), „Hilary Mała” (Gustaw Hadyna), „Korczak” (Gustaw Hadyna), „Pomnik Pszczoły” (Stefan Dulny) czy kamień przy trasie do Jaskini Raj (Stefan Maj), a także pomniki, które swoją lokalizację znalazły w innych miejscowościach: Pieta Michniowska (Wacław Stawecki), pomnik Bohaterom Ziemi Jędrzejowskiej (Wacław Stawecki, Józef Sobczyński, Aleksander Szczygielski), pomnik Wdzięczności w Busku-Zdroju (Stefan Maj, Leszek Kurzeja), pomnik Bartosza Głowackiego w Opatowie (Stefan Dulny).

W 1984 r. powołano oddział kielecki Związku Polskich Artystów Rzeźbiarzy. Pierwszym prezesem został Stefan Maj. Jego wysiłki doprowadziły dwa lata później do pleneru w suchedniowskim „Marywilu” i pierwszej wystawy kieleckiego ZPAR w BWA przy ul. Leśnej¹⁴.

25 listopada 1988 r. reprezentanci ZPAR w Kielcach i władz miasta dyskutowali na temat projektu stworzenia fundacji rzeźby polskiej, mającej na celu wspieranie rzeźby współczesnej (rozbudowa bazy rzeźbiarskiej na „Wietrzni”, organizacja plenerów, konkursów, wystaw i rozwój galerii „Wietrznia”). Plany fundacji wykraczały poza ramy miasta Kielce. OPT „Wietrznia” miała być bazą koordynującą plenery w kraju, być pośrednikiem w sprzedaży rzeźb, zaopatrywać w materiały i wykonywać usługi rzeźbiarskie.¹⁵

Fundacja nigdy nie powstała, mimo szczerych chęci wszystkich zainteresowanych i poparcia ówczesnego prezydenta Kielc Bogusława Ciesielskiego.

Od 1994 r. OPT był zarządzany przez Kieleckie Centrum Kultury jako jego filia. W tym czasie, do 2003 r., organizowane były plenery małych form rzeźbiarskich, których ukoronowaniem były wystawy poplenerowe w BWA w Kielcach i innych galeriach w kraju (Warszawa, Jędrzejów, Busko-Zdrój, Pińczów, Sandomierz). Od 2003 r. ośrodek rzeźbiarski wszedł, razem z rezerwatem geologicznym „Wietrznia”, w skład Geoparku Kielce, gdzie kieleccy rzeźbiarze mają swe pracownie do dziś, lecz bez prac plenerowych. Kilka rzeźb pochodzących z plenerów w latach osiemdziesiątych, które nie znalazły wówczas nabywców, umiejscowiono na kieleckich skwerach. W OPT „Wietrznia” ma swoją siedzibę oddział kielecki ZPAR, który kontynuując tradycję prezentacji dorobku artystów regionalnych, organizuje wraz z BWA coroczne wystawy.

W latach 2004–2010 ogłaszano tam konkursy na portrety rzeźbiarskie artystów XX w., przeznaczone do ekspozycji na Skwerze Szarych Szeregów nieopodal Parku Miejskiego w Kielcach. Cieszące się ogromnym zainteresowaniem wśród rzeźbiarzy skupionych przy ZPAR, przyniosły plon w postaci kilkudziesięciu popiersi wykonanych w brązie i mosiądzu.

W 2012 r. podjęto jeszcze jedną próbę wskrzeszenia plenerów kieleckich. Dla wszystkich zainteresowanych pracą rzeźbiarską zorganizowano, dzięki inicjatywie kieleckiego rzeźbiarza Wojciecha Nowaka, przy współpracy władz Suchedniowa, firm „Kamex” i „Marywil”, plener w Suchedniowie. Powstałe wówczas prace eksponowano na kieleckim Rynku i był to – śmiało można użyć takiego stwierdzenia – hołd złożony dokonaniom rzeźbiarskim z początków kieleckich plenerów z 1966 r. i z późniejszych prezentacji w latach siedemdziesiątych XX w.

13 „Rzeźba Polska” 1988, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, s. 137.

14 *Rzeźby z pieca w: Przemiany*, 1986, nr 191, s. 42.

15 „Rzeźba Polska” 1988, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, s. 137.

Ośrodek Pracy Twórczej Rzeźbiarzy „Wietrzni”, 2004 r.

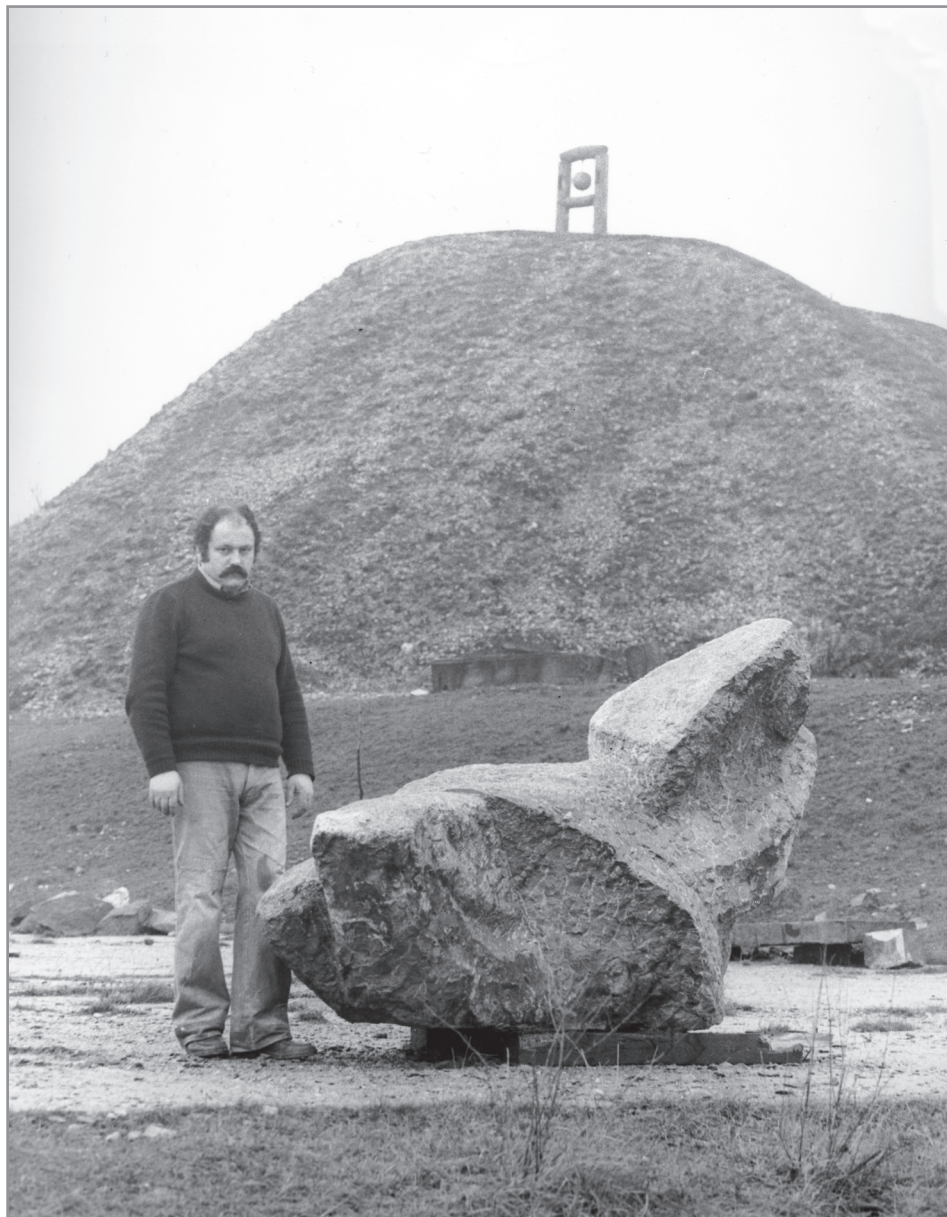
Prace pozostawione przez uczestników plenerów na „Wietrzni”, lata osiemdziesiąte XX w.

Rzeźba poplenerowa pozostawiona na „Wietrzni”, lata osiemdziesiąte XX w.

Stefan Maj i Leszek Kurzeja przy pracy nad pomnikiem Wdzięczności dla Buska Zdroju, 1984 r.

Waław Stawecki przy swojej rzeźbie „Wojownik” (na fotografii jeszcze nieukończona), zakupionej przez architektów duńskich i wywiezionej (wraz z wieloma innymi rzeźbami wykonanymi na „Wietrzni”) do Aarhus w Danii. W tle nieistniejąca rzeźba „Brama Zwycięstwa” autorstwa rumuńskiego artysty Gheorghe Iliescu Calinesti podczas sympozjum w Orońsku w 1977 r. Zakupiona przez Kielce i zamontowana w tym samym roku. OPT „Wietrznia”, 1983 r.; fot. P. Pierściński, z archiwum Waław Staweckiego

Wykaz rzeźb plenerowych na terenie miasta Kielce, zrealizowanych podczas trwania plenerów rzeźbiarskich, i rzeźb o charakterze plenerowym:

1. Henryk Burzec (Zakopane), „Macierzyństwo”, wapień bolechowicki, 1966 r.; wysokość 1,8 m, szerokość 0,7 m, głębokość 0,6 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,37 m, szerokość 0,87 m, głębokość 0,8 m; ul. Wesola 30, 50°52'7"N, 20°37'53"E, 50.868654N, 20.631485E. Pierwsza rzeźba plenerowa w Kielcach, ofiarowana przez autora podczas „Spotkań rzeźbiarskich 66”. Własność Urzędu Miasta Kielce.
2. Stefan Maj (Kielce), „Macierzyństwo”, wapień pińczowski, 1965 r.; wysokość 2,3 m, szerokość 0,6 m, głębokość 0,65 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,8 m, szerokość 0,75 m, głębokość 0,75 m; skwer u zbiegu ulic Zagórskiej i Źródłowej, 50°52'1"N, 20°38'34"E, 50.866978N, 20.643002E. Rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r., pokazywana podczas „Spotkań rzeźbiarskich 66”. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.
3. Anna Jung-Wojciechowska (Warszawa), „Kobieta z ptakiem”, piaskowiec szydlowiecki, 1969 r.; wysokość 1,65 m, szerokość 0,7 m, głębokość 0,6 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,7 m, szerokość 0,75 m, głębokość 0,75 m; skwer u zbiegu ulic Zagórskiej i Źródłowej, 50°52'0"N, 20°38'33"E, 50.866750N, 20.642717E. Rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.
4. Grażyna Roman (Warszawa), „Karolina”, piaskowiec szydlowiecki, 1969 r.; wymiary: wysokość 1,05 m, szerokość 2,1 m, głębokość 0,8 m, postument z żółtego piaskowca o wymiarach: wysokość 0,45 m, szerokość 1,8 m, głębokość 0,95 m; skwer 50-lecia KSM, 50°51'59"N, 20°38'41"E, 50.866584N, 20.644925E. Rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.
5. Stanisław Kulon (Warszawa), „Kobieta z pól”, drewno, 1969 r.; pień drzewa o wysokości 4 m i szerokości 0,8 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,35 m, szerokość 1,7 m, głębokość 1,2 m; skwer 50-lecia KSM, 50°51'59"N, 20°38'39"E, 50.866644N, 20.644373E. Rzeźba przywieziona z Orońska w 1972 r. Jedyna w Kielcach rzeźba w drewnie, widoczne braki (dłonie postaci) i zniszczenia. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.
6. Grupa trzech rzeźb bez tytułów: 1. Postać ludzka, piaskowiec szydlowiecki; wysokość 0,7 m, szerokość 0,65 m, głębokość 0,45 m, na postumencie betonowym, okrągłym, o wymiarach: wysokość 0,6 m, szerokość 0,5 m. 2. Postać ludzka, różowy piaskowiec, wymiary: wysokość 0,62 m, szerokość 0,45 m, głębokość 0,3 m, na postumencie betonowym, okrągłym o wymiarach: wysokość 0,45 m, szerokość 0,45 m. 3. Postać ludzka, marmur Biała Marianna; wysokość 0,42 m, szerokość 0,42 m, głębokość 0,33 m, na postumencie betonowym o wymiarach: wysokość 0,22 m, szerokość 0,45 m, głębokość 0,4 m; ul. Kujawska 26, 50°51'56"N, 20°38'57"E, 50.865828N, 20.649428E, przed budynkiem KSM. Prace pochodzą z plenerów studenckich na „Wietrzni” z lat 1979–1980. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.
7. Stefan Maj (Kielce), „Naszym Matkom”, wapień pińczowski, 1973 r.; wysokość 4,3 m, szerokość 1,5 m, głębokość 1,4 m, wykonana z dwóch bloków kamienia łączonych w części środkowej, postument z piaskowca szydlowieckiego o wymiarach: wysokość 1 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1,3 m; róg ulic Gagarina i Krakowskiej, 50°51'48"N, 20°37'11"E, 50.863354N, 20.619896E.

Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce '73”, pierwotnie ustawiona przed Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach. Własność Urzędu Miasta Kielce.

8. Waław Stawecki (Kielce), „Etiuda”, wapień pińczowski, 1973 r.; wykonana z dwóch elementów łączonych w części środkowej, wysokość: 3,7 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1,3 m, postument z piaskowca szydłowieckiego, o wymiarach: wysokość 0,4 m, szerokość 1,2 m, głębokość 1,2 m; skwer Szarych Szeregów, 50°51'57"N, 20°37'16"E, 50.866070N, 20.621381E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce '73”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

9. Janina Barcicka (Warszawa), „Przemijanie”, wapień pińczowski, 1973 r.; wysokość 1,5 m, szerokość 2,5 m, głębokość 1 m, postument z piaskowca szydłowieckiego o wymiarach: wysokość 0,8 m, szerokość 0,7 m, głębokość 0,8 m, tabliczka identyfikacyjna; skwer Szarych Szeregów, 50°52'2"N, 20°37'20"E, 50.867432N, 20.622320E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce '73”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

10. Józef Opala (Kielce), rzeźba z cyklu „Madonny polskie”, ceramika – kamionka, wypalana w Ostrowieckich Zakładach Materiałów Ogniotrwałych (OZMO), 1975–1980 r.; wysokość 2,1 m, szerokość 1,2 m, głębokość 1 m, niski postument betonowy o wymiarach 1 x 1 m, tabliczka identyfikacyjna; skwer Szarych Szeregów, 50°51'59"N, 20°37'17"E, 50.866592N, 20.621447E. Pierwotnie umiejscowiona przy ul. Zagórskiej. Własność Urzędu Miasta Kielce.

11. Ryszard Wojciechowski (Warszawa), „Przysięga Miłości”, wapień pińczowski, 1973 r.; wysokość 3 m, szerokość 1,7 m, głębokość 1,4 m, na niskim postumencie z szarego granitu strzegomskiego, tabliczka identyfikacyjna na murku otaczającym źródółko; ul. Staszica, ustawiona przy źródółku Biruty w parku miejskim, 50°52'10"N, 20°37'32"E, 50.869450N, 20.625623E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

12. Henryk Wróblewski (Warszawa), „Echa Gór Świętokrzyskich”, wapień pińczowski, 1973 r., wykonana z dwóch bloków kamienia, wymiary: wysokość 2,4 m, szerokość 2 m, głębokość 1,5 m, postument z wapienia pińczowskiego będący elementem kompozycji, tabliczka identyfikacyjna; Wzgórze Zamkowe, w pobliżu budynku BWA, 50°52'12"N, 20°37'37"E, 50.870242N, 20.626991E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce '73”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

13. Grażyna Roman (Warszawa), „Aurora”, trawertyn, 1973 r.; wysokość 1,1 m, szerokość 1,9 m, głębokość 1,3 m, postument z czerwonego piaskowca o wymiarach: wysokość 0,4 m, szerokość 0,8 m, głębokość 0,6 m; park miejski, za stawem od strony ul. Solnej, 50°52'9"N, 20°37'24"E, 50.869410N, 20.623577E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 73”; pierwotnie ustawiona bliżej stawu parkowego. Własność Urzędu Miasta Kielce.

14. Janusz Pastwa (Kielce), „Postać kamienna I”, marmur Biała Marianna, 1976 r.; wymiary: wysokość 1,9 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,5 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,7 m; park miejski, za stawem od strony ul. Solnej, 50°52'9"N, 20°37'23"E, 50.869174N, 20.623268E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

15. Stanisław Romańczuk (Radom), „Człowiek ze złamanym nosem”, kamień – wapień bolechowicki, 1975 r.; wysokość 2,1 m, szerokość 0,7 m, głębokość 1,1 m, postument z wapienia bolechowickiego o wymiarach: wysokość 0,8 m, szerokość 0,7 m, głębokość 1 m; ul. Staszica, skwer im. Jana Bularskiego przy parku miejskim, 50°52'12"N, 20°37'33"E, 50.870054N, 20.625935E. Rzeźba wykonana

w Orońsku na plenerze „Kielce ’75”; początkowo ustawiona przy dawnej synagodze kieleckiej. Własność Urzędu Miasta Kielce.

16. Adam Myjak (Warszawa), „Portret mężczyzny”, ceramika – kamionka, wypalana w OZMO, 1978 r.; wysokość 0,9 m, szerokość 0,8 m, głębokość 0,8 m, postument z wapienia pińczowskiego o wymiarach: wysokość 1,1 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,5 m; ul. Staszica, skwer im. Jana Bularskiego przy parku miejskim, 50°52’13’’N, 20°37’34’’E, 50.870378N, 20.626145E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

17. Józef Opala (Kielce), „Ikar”, ceramika – kamionka, wypalana w OZMO, 2. poł. lat siedemdziesiątych; wymiary: wysokość 1,6 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,7 m, postument z betonu o wysokości 0,2 m, szerokości 1 m, głębokości 1 m, tabliczka identyfikacyjna z błędnym tytułem rzeźby („Madonna”); ul. Staszica, skwer im. Jana Bularskiego przy parku miejskim, 50°52’10’’N, 20°37’32’’E, 50.869722N, 20.625695E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

18. Jerzy Fronczyk (Kielce), „Demeter”, wapien pińczowski, 1975 r.; wymiary: wysokość 2,2 m, szerokość 0,8 m, głębokość 0,7 m, niski postument z wymurowanej cegły, tabliczka identyfikacyjna; park miejski, 50°52’4’’N, 20°37’28’’E, 50.867948N, 20.624486E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce ’75”; początkowo tworzyła kompozycję z jednym z drzew parkowych – później drzewo wycięto. Własność Urzędu Miasta Kielce.

19. Jan Szałapski (Kielce), „Zapomnienie”, ceramika – kamionka szkliwiona wypalana w Zakładach Wyrobów Kamionkowych „Marywil” w Suchedniowie, 1977 r.; wysokość 1,1 m, szerokość 1 m, głębokość 0,7 m, postument z wapienia pińczowskiego o wysokości 0,8 m, szerokości 0,5 m, głębokości 0,5 m; park miejski, przy ul. Paderewskiego, 50°52’9’’N, 20°37’19’’E, 50.869232N, 20.622137E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

20. Danuta Sobczak-Michałowska (Kielce), „Matka Ziemia”, ceramika – wypalana w „Marywilu”, 1975 r.; wymiary: wysokość 2 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,5 m, postument betonowy o wysokości 0,6 m, szerokości 1 m, głębokości 0,6 m, tabliczka identyfikacyjna; park miejski, 50°52’8’’N, 20°37’20’’E, 50.868914N, 20.622263E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce ’75”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

21. Stefan Maj (Kielce), „Urodzaj”, kamień – wapien pińczowski, 1975 r., wymiary: wysokość 3,3 m, szerokość 1,1 m, głębokość 1,3 m, postument z wapienia pińczowskiego o wymiarach: wysokość 0,6 m, szerokość 1,2 m, głębokość 1,4 m; ul. Jagiellońska 66, 50°52’21’’N, 20°36’23’’E, 50.872534N, 20.606519E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce ’75”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

22. Waclaw Stawecki (Kielce), „Żywe wiązania”, kamień – wapien pińczowski, 1975 r., wymiary: wysokość 2,25 m, szerokość 1,2 m, głębokość 1,15 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,25 m, szerokość 1,1 m, głębokość 1,1 m; u zbiegu ulic Grunwaldzkiej i Jagiellońskiej, 50°52’24’’N, 20°36’21’’E, 50.873534N, 20.606099E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce 75”; uszkodzona w połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. – jednej postaci brak głowy. Własność Urzędu Miasta Kielce.

23. Ryszard Wojciechowski (Warszawa), „Gest czasu”, wapien pińczowski, 1969 r.; wymiary: wysokość 2,15 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,9 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,45 m, szerokość 1 m, głębokość 0,75 m; osiedle „Sady”, u zbiegu ulic Warszawskiej i Jesionowej, 50°53’1’’N, 20°38’24’’E, 50.883860N, 20.640095E. Rzeźba zakupiona przez Zdzisława Kalembe;

suszkodzona – brak dwóch palców u dłoni. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

24. Anna Henisz-Leszczyńska (Kielce), „Dwa pokolenia”, ceramika – wypalana w „Marywilu”, 1975 r.; wysokość 2 m, szerokość 1,2 m, głębokość 0,5 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,25 m, szerokość 1,5 m, głębokość 0,7 m, tabliczka identyfikacyjna; skwer im. Ireny Sendlerowej, 50°52'23"N, 20°37'34"E, 50.873176N, 20.626160E. Rzeźba wykonana w Orońsku na plenerze „Kielce '75”. Własność Urzędu Miasta Kielce.

25. „Powiew lekkości”, wykonana przez studentów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, metal, lata siedemdziesiąte XX w.; wysokość 2,4 m, szerokość 3,9 m, głębokość 0,35 m, dwa betonowe postumenty, każdy o wymiarach: wysokość 0,1 m, szerokość 0,8 m, głębokość 0,8 m; ul. Warszawska 44, 50°52'41"N, 20°38'10"E, 50.878226N, 20.636243E. Ustawiona przed biurowcem mieszczącym obecnie do Sąd Rejonowy. Własność Sądu Rejonowego w Kielcach.

26. Jerzy Fronczyk (Kielce), „Ziemioródtwo”, marmur Biała Marianna, 1979 r.; wysokość 1,5 m, szerokość 1,9 m, głębokość 1,4 m; ul. Leśna 7, 50°52'19"N, 20°37'42"E, 50.872092N, 20.628386E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

27. Waław Stawecki (Kielce), „Katharsis”, ceramika – wypalana w „Marywilu”, poł. lat siedemdziesiątych XX w.; wysokość 1,75 m, szerokość 0,65 m, głębokość 0,4 m, fundament z różowego piaskowca; ul. Zamkowa 2, przed Domem Środowisk Twórczych, 50°52'5"N, 20°37'33"E, 50.868328N, 20.625890E. Własność Domu Środowisk Twórczych.

28. Józef Opala (Kielce), bez tytułu (zdeformowana postać ludzka), ceramika – jasna kamionka wypalana w OZMO, 2. poł. lat siedemdziesiątych XX w.; wysokość 1,2 m, szerokość 1,1 m, głębokość 0,65 m, postument betonowy (pierwotnie ceglany, owalny) o wymiarach: wysokość 0,4 m, szerokość 2,15 m, głębokość 1,5 m; u zbiegu ulic Bodzentyńskiej, Kościuszki i al. IX Wieków Kielc, 50°52'20"N, 20°38'15"E, 50.872466N, 20.637719E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

29. Gustaw Hadyna (Kielce), „Mater Kielcensis”, ceramika – kamionka wypalana w OZMO, 2. poł. lat siedemdziesiątych XX w.; wymiary: wysokość 1,5 m, szerokość 1 m, głębokość 0,6 m, postument murowany, sześciokątny w stalowych obejmach, o wysokości 0,7 m, szerokości 0,6 m; osiedle „Herby”, ul. Helenówek 5, 50°53'24"N, 20°37'4"E, 50.890210N, 20.617871E. Własność Centrum Kształcenia „Awans”.

30. Stefan Maj (Kielce), „Rodzina”, kamień – wapień bolechowicki, 1984 r., wymiary: wysokość 1,6 m, szerokość 2,3 m, głębokość 1 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,5 m, szerokość 1,65 m, głębokość 0,6 m; osiedle „Uroczysko”, ul. A. Struga 6, 50°53'33"N, 20°38'48"E, 50.892566N, 20.646830E. Własność Świętokrzyskiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

31. Władysław Klamerus (Zakopane), bez tytułu (fragment postaci skrzypka), kamień – piaskowiec szydłowiecki, 1979 r., wymiary: wysokość 1,65 m, szerokość 2,3 m, głębokość 1 m; ul. Zamkowa 5, na dziedzińcu Galerii Współczesnej Sztuki Sakralnej „Dom Praczek”, ul. Zamkowa 5, 50°52'6"N, 20°37'31"E, 50.868356N, 20.625290E. Rzeźba wykonana na pierwszym plenerze dla studentów Warszawskiej ASP w OPT „Wietrzniak”; pierwotnie ustawiona na terenie ośrodka. Własność Domu Środowisk Twórczych.

32. Autor nieznany, bez tytułu (zgeometryzowana postać kobieca), wapień bolechowicki, ok. 1980 r.; wysokość 1 m, szerokość 0,5 m, głębokość 0,35 m; ul. Radiowa 1, przy IV Liceum Ogólnokształcącym, 50°52'39"N, 20°38'19"E, 50.877678N, 20.638796E. Część rzeźby pomalowana białą farbą. Własność: IV Liceum Ogólnokształcące w Kielcach
33. Jan Szałapski (Kielce), „Rodzina”, wapień pińczowski, 1984 r.; rzeźba składa się z dwóch elementów (większy i obok mniejszy) na niskich betonowych postumentach, wymiary większego: wysokość 3,6 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1,3 m; park im. A. Dygasińskiego, na przedłużeniu ul. Aleksandry Dobrowolskiej, 50°53'9"N, 20°39'0"E, 50.886032N, 20.650028E. Na obecnym miejscu ustawiona w 2003 r., wcześniej w OPT „Wietrznia”. Własność Urzędu Miasta Kielce.
34. Kazimierz Żywuszek (Warszawa), „Ład”, marmur Biała Marianna, 1980 r.; wysokość 0,6 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,5 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,6 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,5 m; park im. A. Dygasińskiego, w pobliżu Przedszkola Samorządowego nr 42, 50°53'8"N, 20°39'3"E, 50°53'8"N, 20°39'3"E. Na obecnym miejscu ustawiona w 2003 r., wcześniej w OPT „Wietrznia”. Własność Urzędu Miasta Kielce.
35. Sławomir Łęcki (Kielce), „Letarg”, wapień bolechowicki, postument kamienny autorski, fundament betonowy, 1989 r.; wymiary całości: wysokość 1,6 m, szerokość 1,8 m, głębokość 0,8 m, tabliczka identyfikacyjna; park im. A. Dygasińskiego, na przedłużeniu ul. Aleksandry Dobrowolskiej, 50°53'8"N, 20°39'1"E, 50.885622N, 20.650295E. Na obecnym miejscu ustawiona w 2003 r., wcześniej w OPT „Wietrznia”. Własność Urzędu Miasta Kielce.
36. Waław Stawecki (Kielce), „Etiuda”, ceramika – wypalana w „Marywilu”, 1983 r.; wysokość 2,45 m, szerokość 0,65 m, głębokość 0,6 m; osiedle „Bocianek”, ul. Boya-Żeleńskiego 8, 50°53'3"N, 20°38'48"E, 50.884266N, 20.646689E. Rzeźba ofiarowana miastu przez autora. Własność Urzędu Miasta Kielce.
37. Waław Stawecki (Kielce), „Źródło istnienia”, wapień bolechowicki, 1983 r.; wysokość 1,75 m, szerokość 0,7 m, głębokość 0,8 m, niski postument betonowy; osiedle „Bocianek”, ul. Boya-Żeleńskiego 8, 50°53'1"N, 20°38'46"E, 50.883698N, 20.646155E. Własność Urzędu Miasta Kielce.
38. Jan Szałapski (Kielce), „Biała Marianna idąca”, kamień – marmur „Biała Marianna”, 1983 r., wymiary: wysokość 1,75 m, szerokość 0,6 m, głębokość 0,8 m, niski postument betonowy; osiedle „Bocianek”, u zbiegu ulic Boya-Żeleńskiego i Konopnickiej, 50°52'59"N, 20°38'44"E, 50.883136N, 20.645651E. Własność Urzędu Miasta Kielce.
39. Stanisław Cukier (Zakopane), bez tytułu (forma abstrakcyjna), piaskowiec szydlowiecki, 1979 r.; wysokość 1,45 m, szerokość 1,1 m, głębokość 0,55 m; osiedle „Bocianek”, ul. Konopnickiej 5, 50°52'59"N, 20°38'42"E, 50.883242N, 20.645204E. Praca wykonana na pierwszym plenerze w OPT „Wietrznia” dla studentów warszawskiej ASP. Własność Urzędu Miasta Kielce.
40. Andrzej Nowakowski(?), „Ptak”, piaskowiec szydlowiecki, 1983 r.; wymiary: wysokość 0,43 m, szerokość 0,47 m, głębokość 0,8 m, postument z piaskowca szydlowieckiego o wymiarach: wysokość 0,75 m, szerokość 0,75 m, głębokość 1,1 m; osiedle „Bocianek”, ul. Boya-Żeleńskiego 5, 50°53'1"N, 20°38'43"E, 50.883768N, 20.645354E. Własność Urzędu Miasta Kielce.
41. Stefan Dulny (Kielce), „Zraniony ptak”, jasnobezowy piaskowiec, 2002 r.; wymiary: wysokość 1,3 m, szerokość 2,2 m, głębokość 0,8 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 1,5 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,5 m; osiedle

„Ślichowice” ul. Kazimierza Wielkiego 81, 50°53'9"N, 20°35'20"E, 50.885878N, 20.588939E. Pomalowany jasnożółtą farbą po zabrudzeniu przez wandalów. Własność Urzędu Miasta Kielce.

42. Anna Janiszewska (Warszawa), „Dzieci”, ceramika – wypalana w „Marywilu”, lata sześćdziesiąte XX w.; wysokość 0,65 m, szerokość 0,9 m, głębokość 0,7 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,25, szerokość i głębokość 1 m; osiedle „Ślichowice”, ul. Kazimierza Wielkiego 39, 50°52'58"N, 20°35'20"E, 50.882802N, 20.588936E. Pierwotnie znajdowała się przy ul. Warszawskiej.

43. Gustaw Hadyna (Kielce), „Hilary Mała”, wapień bolechowicki, 1977 r.; wysokość 2,25 m, szerokość 1,85 m, głębokość 1,1 m; ul. Szkolna 36, na 50°52'12"N, 20°36'22"E, 50.870234N, 20.606129E. Całość kompozycji składa się z postaci Mali i trzech niedużych surowych kamieni, wkopanych w ziemię. Rzeźba wykonywana była w miejscu ekspozycji; przy wykuwaniu pomagał Ryszard Miernik – kierownik miejskiego Wydziału Kultury i Sztuki.

44. Józef Opala (Kielce), z cyklu „Madonny polskie”, ceramika – kamionka wypalana w OZMO, 2. poł. lat siedemdziesiątych XX w.; wysokość 1,55 m, szerokość 0,85 m, głębokość 0,65 m, niski postument betonowy; ul. Wojska Polskiego 103, OPT „Wietrznia”, 50°51'9"N, 20°38'34"E, 50.852640N, 20.643041E. Własność OPT „Wietrznia”.

45. Józef Sobczyński (Kielce), bez tytułu (dwie postacie siedzące plecami do siebie), wapień pińczowski, 1984 r., wymiary: wysokość 2,3 m, szerokość 1 m, głębokość 1,5 m; OPT „Wietrznia”, ul. Wojska Polskiego 103, 50°51'9"N, 20°38'35"E, 50.852756N, 20.643290E. Własność OPT „Wietrznia”.

46. Wacław Stawecki (Kielce), bez tytułu (forma abstrakcyjna), marmur „Biała Marianna”, lata osiemdziesiąte XX w., wymiary: wysokość 1,15 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,8 m, postument z białego marmuru o wymiarach: wysokość 0,3 m, szerokość 0,4 m, głębokość 0,35 m i betonu; pl. Moniuszki 2, przed Kieleckim Centrum Kultury, 50°52'9"N, 20°38'10"E, 50.869186N, 20.636300E. Własność Kieleckiego Centrum Kultury.

47. Wacław Stawecki (Kielce), bez tytułu (forma abstrakcyjna), piaskowiec szydłowiecki, lata osiemdziesiąte XX w.; wysokość 0,7 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,3 m, postument z czarnego granitu o wymiarach: wysokość 0,32 m, szerokość 0,29 m, głębokość 0,47 m, fundament z betonu; pl. Moniuszki 2, przed Kieleckim Centrum Kultury, 50°52'6"N, 20°38'11"E, 50.868512N, 20.636498E. Własność Kieleckiego Centrum Kultury.

48. Sławomir Micek (Kielce), bez tytułu (forma abstrakcyjna), marmur Biała Marianna, szary marmur, lata osiemdziesiąte XX w.; wysokość 1,5 m, szerokość 1,65 m, głębokość 0,25 m, fundament betonowy; pl. Moniuszki 2, przed Kieleckim Centrum Kultury, 50°52'9"N, 20°38'11"E, 50.869236N, 20.636627E. Własność Kieleckiego Centrum Kultury.

49. Sławomir Micek (Kielce), bez tytułu (dwie abstrakcyjne formy leżące na postumentach), wapień bolechowicki, ok. 1985 r.; rzeźba złożona z dwóch elementów: 1. wysokość 1,1 m, szerokość 0,75 m, głębokość 0,33 m, na postumencie z czarnego granitu, o wymiarach: wysokość 0,18 m, szerokość 1 m, głębokość 0,8 m i betonu, 2. wysokość 0,7 m, szerokość 1,15 m, głębokość 0,35 m; ul. Krzemionkowa 1, osiedle „Podkarczówka”, przed Szkołą Podstawową nr 31, 50°51'46"N, 20°35'8"E, 50.862874N, 20.585624E. Rzeźba pomyślana jako całość, pękła w trakcie

montażu i ostatecznie została ustawiona jako dwa osobne elementy. Własność Szkoły Podstawowej nr 31.

50. Barbara Stawecka (Kielce), bez tytułu (klęcząca postać kobieca), ceramika – wypalana w „Marywilu”, szkliwiona, 2. poł. lat osiemdziesiątych XX w.; wysokość 1 m, szerokość 0,45 m, głębokość 1 m, postument stalowy, ażurowy o wymiarach: wysokość 1 m, szerokość 0,4 m; balkon Kieleckiego Centrum Kultury, 50°52'7"N, 20°38'13"E, 50.868874N, 20.636948E. Własność Kieleckiego Centrum Kultury.

51. Barbara Stawecka (Kielce), bez tytułu (klęcząca postać kobieca), marmur Zielona Marianna, pocz. lat osiemdziesiątych XX w.; wysokość 1,3 m, szerokość 0,5 m, głębokość 0,45 m; ul. Słowackiego 23, 50°51'50"N, 20°37'53"E, 50.864074N, 20.631554E. Własność Domu Kultury „Zameczek”.

52. Sławomir Łęcki (Kielce), „Sen”, marmur Biała Marianna, lata osiemdziesiąte XX w.; wysokość 1 m, szerokość 1,4 m, głębokość 1,3 m; ul. Słowackiego 23, 50°51'50"N, 20°37'53"E, 50.864030N, 20.631494E. Własność Domu Kultury „Zameczek”.

53. Gustaw Hadyna (Kielce), „Korczak”, wapień bolechowicki, 1979 r.; wysokość 1,95 m, szerokość 1,1 m, głębokość 0,8 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,7 m, szerokość 0,95 m, głębokość 1,1 m; ul. Toporowskiego 40, przy Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka, 50°53'9"N, 20°38'18"E, 50.885946N, 20.638529E. Pierwotnie ustawiona przy Szkole Podstawowej nr 10, ul. Wojewódzka 12. Własność Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka.

54. Stefan Maj (Kielce), „Mikołaj Kopernik”, piaskowiec szydlowiecki, 1981 r.; wysokość 3,3 m, szerokość 1 m, głębokość 0,9 m, postument z piaskowca szydlowieckiego, okrągły, o wymiarach: wysokość 0,55 m, szerokość 1,8 m; na skwerze u biegu ulic Bohaterów Warszawy i Źródłowej, 50°51'51"N, 20°38'34"E, 50.864174N, 20.642873E. Własność Kieleckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

55. Stefan Dulny (Kielce), „Pomnik Pszczoły”, piaskowiec szydlowiecki, 1987 r.; wysokość 2,9 m, szerokość 2,2 m, głębokość 1,15 m, postument z piaskowca szydlowieckiego, sześcioboczny, o wymiarach: 2,3 m x 2,3 m; u zbiegu ulic Zagórskiej i Żeromskiego, 50°52'2"N, 20°38'15"E, 50.867408N, 20.637653E. Rzeźba postawiona z okazji Światowego Kongresu Pszczelarskiego w Warszawie w 1987 r. Własność Urzędu Miasta Kielce.

56. Józef Sobczyński (Kielce), „Amonity”, wapień pińczowski, 2003 r.; wysokość 1,9 m, szerokość 2,4 m, głębokość 0,6 m; al. Legionów 20, przy amfiteatrze na Kadzielni, 50°51'36"N, 20°37'14"E, 50.860104N, 20.620805E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

57. Sławomir Micek (Kielce), „Galileo”, stal nierdzewna, postument z szarego granitu, 2003 r.; wymiary całości: wysokość 3,6 m, szerokość 1,1 m, głębokość 0,8 m; al. Legionów 20, przy widowni amfiteatru na Kadzielni, 50°51'33"N, 20°37'8"E, 50.859418N, 20.618900E. Własność Urzędu Miasta Kielce.

58. Wojciech Nowak (Kielce), „Twardziel Świętokrzyski”, piaskowiec szydlowiecki i różowy suchedniowski, 2012 r.; wysokość 3,5 m, szerokość 1,4 m, głębokość 1,1 m, postument z czarnych płyt granitowych o wymiarach: wysokość 0,5 m, szerokość 1,5 m, głębokość 1,5 m; ul. Warszawska 8, 50°52'22"N, 20°37'56"E, 50.872958N, 20.632445E. Rzeźba wykonana podczas pleneru w Suchedniowie. Własność autora.

59. Sławomir Micek (Kielce), „Pory roku”, grupa czterech rzeźb-siedzisk: 1. piaskowiec zielony, 2012 r.; wysokość 0,65 m, szerokość 1,6 m, głębokość 1,1 m, jedyna na postumencie kamiennym o wymiarach: wysokość 0,25 m, szerokość 0,65 m, głębokość 1,1 m; 2. piaskowiec żółty; wysokość 1,2 m, szerokość 1,85 m, głębokość 0,95 m; 3. piaskowiec czerwony; wysokość 1,5 m, szerokość 1,3 m, głębokość 0,85 m; 4. piaskowiec biały; wysokość 1,2 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1,1 m; ul. Daleszycka 54, przed budynkiem Centrum Geoedukacji, 50°51'7"N, 20°38'56"E, 50.852096N, 20.649041 E. Wykonana podczas pleneru w Suchedniowie. Własność autora.

60. Arkadiusz Latos (Kielce), „Geopark Kielce”, wapień z dawnego wyrobiska „Wietrznia”, 2012 r.; wysokość 2,2 m, szerokość 1,6 m, głębokość 1 m, postument betonowy o wymiarach: wysokość 0,45 m, szerokość 1,2 m, głębokość 0,8 m, tabliczka identyfikacyjna mosiężna z napisem: GEOPARK KIELCE; ul. Daleszycka 54, przed budynkiem Centrum Geoedukacji, 50°51'9"N, 20°38'56"E, 50.852662N, 20.648936E. Własność Geoparku Kielce.

61. Arkadiusz Latos (Kielce), „Wizjoner”, mosiadz patynowany, 2013 r.; wysokość 2,9 m, szerokość 0,55 m, głębokość 1,5 m; postument z żółtych płyt granitowych o wymiarach: wysokość 0,3 m, szerokość 1,2 m, głębokość 1,2 m; pl. Niepodległości 2, 50°52'25"N, 20°37'6"E, 50.873740N, 20.618405E. Rzeźba obraca się wokół własnej osi i ma reflektor rzucający snop światła; wykonana na potrzeby własne artysty w OPT „Wietrznia”. Na podstawie mosiężne tabliczki z nazwami sponsorów. Własność autora.

62. Stefan Dulny (Kielce), bez tytułu (forma abstrakcyjna), piaskowiec szydlowiecki, 1973 r.; wymiary: wysokość 1,35 m, szerokość 1,3 m, głębokość 1,1 m; na skwerze Edmunda Niziurskiego u zbiegu ulic Krakowskiej i Pakosz, obok rezerwatu geologicznego Kadzielnia, 50°51'46"N, 20°36'53"E, 50.862840N, 20.614904E. Obiekt poświęcony Żeromskiemu, z wyrzeźbionym napisem: KIELCE! TYLE LAT TAKA NIESKOŃCZONOŚĆ PRZYPOMNIENIĘ EPIZODÓW ZAPISANE NA KAMIENIACH NA PANORAMACH KRAJOBRAZÓW. STEFAN ŻEROMSKI. Własność Urzędu Miasta Kielce.

63. Stefan Dulny, bez tytułu (forma abstrakcyjna), piaskowiec szydlowiecki, postument betonowy, 1973 r.; wymiary: wysokość 1,5 m, szerokość 1,6 m, głębokość 0,7 m; na skwerze przy ul. Karczówkowskiej 45, 50°52'5"N, 20°36'9"E, 50.868128N, 20.602736E. Obiekt poświęcony Żeromskiemu, z wyrzeźbionym napisem: MOJA ALEJA KU KARCZÓWCE – MÓJ WYŚNIONY LATAMI DALEKI WIDOK GÓRSKI. STEFAN ŻEROMSKI. Własność Urzędu Miasta w Kielcach.

Piotr Suliga (Museum of the History of Kielce) Outdoor Sculpture in Kielce. Catalogue

The article focuses on the history of outdoor sculpture in Kielce. It is also the first comprehensive catalogue of artistic sculpture in the open public space of the city. The article comprises sculptures situated in squares, parks and in front of public utility buildings. Old and modern religious sculptures, public monuments (with the exception of some works of art regarded as outdoor sculptures rather than monuments), commemorative plaques and stones as well as portrait sculptures situated in the Artists Parkway in the Kielce city park have not been taken into account.

In the 1970s and 1980s a project entitled 'Kielce – the City of Modern Polish Sculpture' was implemented in Kielce. It aimed at organizing open-air sculpture workshops and exhibitions as well as purchasing sculptures for the city. Kielce was to become a gallery of outdoor sculpture. The project was a continuation of open-air sculpture workshops organized in the 1960s in Orońsko, where the idea to establish a sculpture centre followed by 'Sculpture Meetings 66' in Kielce and the first outdoor exhibition of sculpture in the open public space of the city was born.

The second part of the article is a catalogue of existing as well as famous past outdoor sculptures made mostly during sculpture workshops. Monuments which were created in different circumstances and for different purposes have not been included.